

RAPPORT 2019/6
PROVFISKE
i Bredforsen i nedre Dalälven 2019

Tomas Loreth Remén och Johan Persson,
Upplandsstiftelsen
Gustav Johansson, Hydrophyta
Ekologikonsult

FÖRFATTARE

Tomas Loreth Remén, Johan Persson och Gustav Johansson

FOTO

Framsida: *Elfsike i sidofåra vid Bredforsen, nedre Dalälven*, foto Tomas Loreth Remén

Övriga foton, Per Stolpe eller författarna om ej annat anges

PRODUKTION OCH LAYOUT

Upplandsstiftelsen

KONTAKT UPPLANDSSTIFTELSEN

Telefon 018-611 62 71

E-mail info@upplandsstiftelsen.se

Hemsida www.upplandsstiftelsen.se

© Upplandsstiftelsen 2019

INLEDNING

År 2009 inledde Upplandsstiftelsen och Fortum Markets AB ett treårigt samarbete för att bevara naturvärden vid nedre Dalälven. Arbetet syftade till att bevara och utveckla naturmiljöer som älvängar, lövrika strandskogar och strömsträckor som karaktäriserar landskapet längs med och i älven. Miljöerna är inte bara kännetecknande för de unika naturförhållandena vid nedre Dalälven, utan också livsmiljöer för en rad hotade arter. Genom förändringar i markanvändningen inom jord- och skogsbruk i kombination med utbyggnaden av älven för vattenkraft håller dessa miljöer på att förändras eller helt försvinna. Under 2012 fortsatte samarbetet i och med starten av projektet ”Biologisk mångfald vid nedre Dalälven år 2012–2016”. Projektet finansierades av Fortums Nordiska Miljöfond, det vill säga försäljningen av Bra miljövalsmärkt el. Naturskyddsföreningen har godkänt projektets utformning. Projektet slutrapporterades 2018. Denna rapport beskriver arbetet i vattenmiljöer som utfördes 2019 med finansiering från Upplandsstiftelsen.

BREDFORSEN

Bredforsområdet i Dalälven, beläget på gränsen mellan Uppsala och Gävleborgs län, är en strömsträcka med hög potential för strömlevande fisk och övrig vattenlevande fauna. Området är delvis Natura 2000-område och sedan tidigare naturreservat. Den del som ligger i Uppsala län ägs och förvaltas av Upplandsstiftelsen. Innan vattenregleringen, som skedde i samband med bygget av Söderfors kraftstation 1979, var sträckan rik på strömlevande harr och öring. I och med regleringen ändrades förhållandena till det sämre för dessa arter.

Upplandsstiftelsen har tillsammans med Hydrophyta Ekologikonsult sedan 2009 genomfört årliga elprovfisken i området. Syftet med provfiskena har varit dels att se hur strukturen på fisksamhället, med fokus på harren, ser ut i strömmarna i Bredforsområdet, dels att följa upp utläggningen av lekgrus som skedde 2011 och 2013.

För att få en bättre skattning av harrpopulationen i området användes en elfiskebåt i de nedersta delarna av strömmarna i Bredforsen under 2017. Detta blev möjligt tack vare ett samarbete med projektet LIV Dalälven. Fiskfaunan har även inventerats via spöprovfiske enligt en metod framtagen av dåvarande Fiskeriverkets utredningskontor i Härnösand. Syftet var att nå områden som inte gick att provfiska med traditionella metoder.

Bredforsen har en mycket stor potential som strömvattenbiotop. Området är inte flottledsrensat, vilket innebär att det finns en varierad bottenstruktur som ger både skydd och bra ståndplatser för vuxna såväl som för unga individer. Dessutom finns lekgrus och sten efter utläggningarna som genomfördes 2011 och 2013 inom projektet. Det största problemet i området är bristen på vatten. Gällande vattendom innebär en sommartappning på 15 m³/s medan vintervattenföringen är 5 m³/s. Sedan Upplandsstiftelsens arbete med att inventera och göra åtgärder för att gynna det akvatiska livet i Bredforsen startade 2009 har det varit tre år som stuckit ut gällande resultat i elfisket, nämligen 2009, 2016 och 2017. Det som framförallt

skiljer dessa år från övriga år att det har varit högre flöden genom området vilket ger större yta med strömbiotoper. Det är inte enbart ytan utan framförallt kvalitén på tillgängliga områden som är avgörande. Det som händer när mer vatten tappas genom spärrdammarna vid Bredforsen är att vattnet stiger och letar sig in i de små tyllar och sidofårar som ligger i skogen som kantar vattendraget. Områden som tidigare varit vattenförande får då åter funktion som uppväxtmiljö för de yngsta årsklasserna av harr och öring.

Fram till 2015 hade harr fångats på ett fåtal lokaler och endast några få individer årligen. Men 2016 återfanns de 11 fångade individerna utspridda över betydligt fler lokaler än vid tidigare inventeringar vilket var glädjande även om antalet fortfarande var lågt. Vid 2017 års undersökningar återfanns harr på samtliga fiskade lokaler och de 35 fångade individerna var mer än vad som fångats totalt i området på elfiske under perioden 2009 till 2016 (Tabell 1). Inventeringarna 2018 gav dock endast fångst av en harr. Under 2019 blev den samlade fångsten två harrar.

Utsättningarna av öring upphörde 2010 på inrådan av Upplandsstiftelsen för att gynna harrungar som annars kan konkurreras ut av öringungarna. De ettåriga öringar som fångades 2016 kommer med största sannolikhet från öring som lekt i Bredforsen, men varifrån föräldragenerationen härstammar är i dagsläget okänt.

Med största sannolikhet kan den biotopvård som genomförts inom projektet i

Bild 1. Harr fångad i en av sidofårorna vid Landkvarn i Bredorsen i september 2019.

Bredforsen tillsammans med det faktum att det släpps mer vatten genom området, ca 2 m³/s extra enligt muntliga uppgifter från Länsstyrelsen i Uppsala län, förklara 2016 och 2017 års goda fångster. Under snart två års tid har det nämligen släppts mer vatten genom Vattenfalls förbättrade fiskväg vid Bredfordsdammen under väg 292. Den dåliga fiskfångsten 2011 kan med stor sannolikhet kopplas till den kraftigt ökade vattenföringen (ökad tappning) genom området vilket skedde bara någon dag innan provfisket började. En orsak till den anmärkningsvärt dåliga fångsten 2018 kan vara den långvariga värmen som lett till mycket höga vattentem-

peraturer under sommaren. Höga vattentemperaturer under lång tid skulle kunnat medföra att harren dragit sig ut mot svalare och djupare vatten. Sommaren 2019 var en mer normal sommar. Trots detta uteblev harren utom på en av provfiskesträckorna, vilket är förbryllande.

Förutom målarterna harr och öring har under projektet nio andra arter registrerats. Stensimpa är den art som, förutom de ovan nämnda, är mest typisk för strömmande vatten medan flertalet av de övriga är mer förknippade med miljöer som långsamt rinnande vatten och sjöar (gädda, mört, löja och abborre m.fl.). Förekomsten av övriga icke utpräglade strömvattenarter kan innebära ett problem för harr och öring då de, förutom predation från gädda och abborre, även är konkurrenter om födan. Konkurrenssituationen som framförallt kan uppstå är mellan abborre, mört och löja och ung harr och öring, ett tillstånd som är möjligt då lugnflytande biotoper med vass och annan vegetation är vanlig och utgör bra ståndplatser för de mer svagsimmande arterna nämnda ovan. Problemet är att strömmarna inte bildar ett sammanhållande system utan har brutits upp av sjö- och åbiotoper, vilket då försvårar förflyttning mellan strömområden eftersom harren och öringen exponeras för en ökad predationsrisk.

Tabell 1. Total fångst vid elfiske i Bredforsen mellan åren 2009 och 2019.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Abborre	102	45	3	24	30	19	22	32	13	24	26
Björkna	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Gers	7	1	0	0	2	0	0	2	1	0	0
Gädda	3	1	2	0	0	1	3	4	4	3	1
Harr	3	4	1	1	1	6	2	11	35	1	2
Id	2	3	1	0	3	0	0	6	0	3	0
Lake	65	34	2	26	3	6	5	28	7	4	29
Löja	2	14	0	9	35	39	102	11	1	25	102
Mört	2	11	6	28	145	9	34	27	7	99	15
Stensimpa	402	573	8	243	76	40	117	379	171	114	66
Öring	21	4	0	0	0	0	0	38	0	0	0

REFERENSER

Bergquist B, Degerman E och Sers B (2010). Elfiske i rinnande vatten. Naturvårdsverket, Version 1:5 2010-05-05, 15 sid.

Bild 2. Bredforsen i september 2019.

Denna rapport beskriver vattenarbetet i Bredforsen under 2019. Arbetet är en fortsättning på projektet "Biologisk mångfald i nedre Dalälven" som finansierades av Fortums Nordiska Miljöfond under 2012–2017. Under 2018 och 2019 har Upplandsstiftelsen finansierat arbetet.